

AZ ANYAG SZÍVE

Az anyag szívéen
A Világ Szíve
Egy Isten szíve

BEVEZETÉS

AZ ÉGŐ CSIPKEBOKOR

Ezeket az elmélkedéseimet néhol talán szigorúan dialektikusnak fogják találni olvasóim. Pedig nem a dolgok okoskodva összerakott rendszerét akarom kifejteni. Nem filozofálni akarok, hanem — ellenkezőleg — közvetlen lelki élményt szeretnék bemutatni. S azt is csak annyira gondoltam át, hogy érthető legyen és úgy tudjam közölni, hogy el ne veszítse tárgyilagossáértékét, s megmaradjon az átélt lelki tapasztalatok vitathatatlan tanúbizonyságának.

Azt remélem, hogy az én „esetem” sokakat segít majd hasonló élmény felismeréséhez, sőt talán megszületni is készlet hasonlókat. Ezért hát a következő lapokon igen egyszerűen szeretném elmondani, hogy a kezdeti — születéssel kapott — izzó pontból elindulva, egész életem folyamán, egész életem által, lassacskán miként világosodott ki a Világ, felgyulladt szememben, míg végül körös-körül valami belülről áradó fény borította el teljesen.

Minden létezőnek s minden eseménynek mélyén valami titokzatos belső világosság terjedt egyre messzebbre és átalakította, új fénybe borította őket. De még valami több is történt: fokozatosan változott a ragyogása és a színe, amint három egyetemes alkotóelem együtt dolgozott benne: a Kozmikusnak, az Emberinek és a Krisztusinak bonyolult szövődése alakította ki a színárnyalatokat. E három tényező (legalábbis az első és az utolsó) kétségtelenül jelen volt bennem életem első perceitől kezdve. De több mint hatvanéves szenvedélyes erőfeszítésre volt szükségem, hogy fölfedezzem: e három tényező csak hozzátétőleges jele vagy megközelítése ugyanannak a mélyből fakadó valóságnak...

Az Anyag bíbor csillogása észrevétlenül változott a Szellem aranyává s végül valami Egyetemesen-Személyesnek izzásává alakult. S mindezt átjárta, lélekkel teltette és illattal árasztotta el az Egyesülés fuvallata s a Nőinek a megérzése.

A Földdel érintkezve tapasztaltam, hogy az Isteni ragyog át a lángra gyúlt Mindenség szívéen. Ez az Isteni pedig az égő Anyag mélységeiből árasztotta szét sugarait.

Megpróbálom, hátha sikerül olvasóimmal is megsejtenni. Mert szeretnék másokat is részesíteni látomásomban.

(Les Moulins, 1950. augusztus 15.)

ELSŐ RÉSZ

A KOZMIKUS vagy a KIBONTAKOZÓ

Bevezető megjegyzés. A Teljesség Érzéke

Kiindulópontként, vezérfonalul, minden következő gondolatomat folytonosan irányító tengelyként először is azt látom szükségesnek, hogy bemutassak, nagyjából leírjak egy sajátos lelki hajlamot vagy „polarizációt”. Ez a „pólus felé törekvés” bizonyára megvan minden emberben, de nem mindig ismerik fel határozottan. Jobb kifejezés híján a *Teljesség Érzékének* nevezném. Akármilyen messzire nézek vissza gyerekkoromba, lelki magatartásomban semmi sem mutatkozik annyira jellemzőnek és otthonosnak, mint valami „Egyedül Elegendőnek és Egyetlen Szükségesnek” vágya és ellenállhatatlan igénye. Hogy egészen jól érezzem magam, hogy teljesen boldog legyek, ahhoz tudnom kell, hogy van „Valami Lényeges”, aminek minden többi dolog csak járuléka vagy dísze. Ezt tudni, és szüntelenül élvezni ennek a létezőnek megtapasztalását: igen, ha múltam útjain sikerül felismernem és követnem önmagamot, csakis ennek az alaphangnak vagy színárnyalatnak a nyomán

tehetem. Ezt a sajátos zamatot (ha valaki csak kevéssé is megtapasztalta) nem lehet összetéveszteni a lélek semmiféle más szenvedélyével: sem a megismerés boldogságával, sem a fölfedezés és alkotás lázával, sem a szeretet ujjongásával; nem mintha különbözne tőlük, hanem mert mindezeknél az érzéseknél magasabb rendű, s mert mindegyiket magába zárja.

Teljesseg érzéke, Beteljesedés és egésszé formáló Egyesülés élménye, „pléromás érzék”.

Amint váltogatva és megkülönböztetés nélkül „Szilárdság Érzékének”, „Kozmikus Érzéknek”, „a Föld Érzékének”, „Emberi Érzéknek”, „Krisztusi Érzéknek” fogok nevezni, azzal mindig csak egyetlen valóságra utalok: el fogom mondani, lassacskán miként bontakozott és virágzott ki bennem ez az alapvető és ezerszínű élmény, egyre gazdagabb és tisztább formákat öltve.

Ez nem képzelt és kiagyalt história, hanem annak a pszichés alapnak valódi munkája, amelynek biológiai vezérfonalát és hitelességét számomra az igazolja, hogy mindig ez dolgozott minden átalakulás és növekedés mélyén. Ezt világosan látom.

S ezt is mondhatom: igen tanulságos ez a folyamat. Mert hogy elérje rendeltetését, vagyis azzal teljeseadjék be, ami legmagasabb a Szellem vonalán, hát abból indult el, ami leginkább megtapintható és konkrét csak létezik a Dolgok Szóttesében, hogy aztán mindent meghódítson, és elérjen mindent. Ez számomra nyilvánvaló, s vannak is rá közvetlen bizonyítékaim. (1)

1. Az Anyag hívogató szava

Alig lehettem hat- vagy hétéves, amikor érezni kezdtem, hogy vonz az Anyag. Pontosabban mondva: vonzott valami, ami ott „fénylett” az Anyag szíve mélyén. Azt hiszem, hogy más gyerekek ebben a korban szokták először megtapasztalni az „érzelmet”, a vonzódást egy-egy személy iránt; vagy vonzza őket a művészet, a vallás. Én szelíd kisfiú voltam, jó viseletű, sőt ájtatos is. Anyám lelki sugárzásának köszönhettem, hogy nagyon szerettem „a kis Jézust”.

Igazi „énem” azonban másutt járt.

Hogy hol? Ezt akkor fedeztem volna föl, ha megfigyelhettem volna önmagammat, amint — mindig titokban és szótlantul, még azt sem sejtve, hogy bárkinek bármit is mondhattam volna róla — félrevonultam és szemléltem, birtokoltam az én „Vas-Istenemet”, szinte izleltem drága létezését. — Igen, ezt mondom: a Vas. S még ma is rendkívül élesen látom „bálványaim” sorát. Ha falun voltunk, ekeszoritó-kulcsot rejtgettem nagy gondosan az udvar egyik sarkában. Ha városba költöztünk, akkor meg egy erősítő-oszlopocska hatszögű vasfejét, amely a gyerekszoba padlójából állt ki, s amelyet magaménak tekintettem. Később különféle gránátszilánkokat gyűjtöttem, nagy élvezettel szedegtettem föl az egyik szomszédos lőtérén... Ma sem állhatom meg, hogy ne mosolyogjak ilyen gyerekségeken. De ugyanakkor el kell ismernem, hogy ebben az ösztönös hajlamomban, amely fémdarab *imádására* készítetett, már ott volt összesűrítve valami erőnek a feszülése, s vele együtt a vágyak egész sora. Lelki életem teljes egésze nem más, mint ezeknek az igényeknek kibontakozása.

(1) Ime, már 1917-től kezdve (a háború kellős közepén, egyik első írásomban, amelynek címe: „Világmindenségem”) ezt írtam erre vonatkozóan:

„Gyerekkoromtól kezdve az volt egész belső életem tengelye, hogy mindenben valami „abszolútot” akartam elérni. Egészen világosan emlékszem, hogy akkori szórakozásaimban csak az tett boldoggá, ha valami mélyre nyúló örömmel kötött össze. S ezt általában az adta meg, hogy birtokoltam — vagy elgondoltam — valami igen értékes, egyre szilárdabb és változhatatlanabb tárgyat. Ez a tárgy néha egy-egy fémdarab volt, máskor pedig — az ellenkező végletbe csapva át — a Szellem-Isten gondolata boldogított. (Krisztus Testét akkoriban még igen törekeny s nagyon romlandó dolognak képzeltem.)

Talán különösnek tűnik, hogy ilyen irányú érdeklődés kötött le. Ismétlem: **szüntelenül** így volt. Már akkor is legyőzhetetlen igényem, éltető s megnyugtató vágyam volt, hogy **folyton-folyvást** ott pihenjek Valami foghatóban és véglegesben. S ezt a boldogító Tárgyat mindenütt kerestem.

Belső életem története ennek a keresésnek története. Újjai egyre egyetemesebb s folyton tökéletesebb valóságokat akartak megközelíteni. Amióta csak ismerem magamat, lelkem mélyén mindig hajthatatlanul ugyanabban az irányban fejlődött az alapvető természetes vágyam.

De hát miért a Vas? S miért éppen *ilyen* vasdarab? (A lehető legsúlyosabb és legvastagabb darab kellett nekem.) Csak azért, mert gyerekes élményem számára mi sem lehetett annyira kemény, olyan súlyos, ellenálló és maradandó, mint ez a csodálatos szubsztancia, ha a lehető *legtelibb* formában ragadtam meg... A *szilárd marandóság*: kétségtelenül ez volt számomra a Lét alapvető jellemzője. Ha az Abszolútnak ilyen kezdeti, tapintható formában megtapasztalása túl korán siklik félre, elvetődik és megszűnik növekedni, akkor — azt hiszem — ilyen törpe és elfajult formája a zsurorit vagy a szenvedélyes gyújtótípust alakítja ki. Az én esetemben a csírának gondviselésszerűen kellett növekednie. Mert a Változhatatlannak, vagyis a Visszafordíthatatlannak ilyen elsőbbsége mindmáig folyton jellemzi vonzalmamat; és érzem, hogy mindvégig szüntelenül jellemezni is fogja előszeretettel a Szükséges, az Egyetemes és a „Természetes” iránt, szembeállítva az Esetlegessel, a Különlegessel és a Mesterséggel. Egyébként — látni fogjuk — ez a hajlam sokáig el is homályosította szememben a Személyesnek s az Emberinek legfőbb értékeit.

A Teljesség érzéke már világosan egyénivé vált bennem és kielégülést keresett egy határozott Tárgy megragadásában, amiben *összpontosítva* lehetne a Dolgok Lényege.

Hosszú évek tapasztalata és elmélkedése után pontosan ezt kellett meglátnom a Világ kibontakozó Pólusán!

Csak hogy egy vasdarabtól messze van még az „Ómega-Pont”... S lassacskán saját káromon kellett megtanulnom, hogy az a Szilárdság, amiről akkoriban álmodoztam, mennyire nem valami „lényegnek”, hanem „konvergenciának”, *összpontosulásnak* eredménye. Gyermeklelkemet micsoda reménytelenség járta át (sosem felejtem el), amikor egy szép napon megállapítottam, hogy a Vas kopik és megröszdásodik. *Quod tinea non corrumpit*: mit ki nem kezd a moly?!...

S akkor, hogy kárpótoljam magam, másutt kerestem hasonló értékű tárgyakat. Néha a családi kandalló fatuskóin lobogó kék lángban (amely egyszerre oly anyagi, annyira megfoghatatlan és tiszta). Vagy még inkább egy-jól áttetsző és színesebb kőben: kvarc-, ametiszt-, de főleg fehérpettyes fényes kalcedon-kristályban, amiket főltszedegtettem a határban. Ekkor is természetesen azt kívántam, hogy a drága szubsztancia ellenálló legyen, kikezdhethetetlen és *kemény!*

Észrevétlen átsiklás volt ez. De óriási szerepe lett lelki fejlődésem további útjain. Mivel a Vasat Kvarc váltotta fel, kétségtelen, hogy éppen tapogatózó lép-teim számára nyílt kapu a Növényvilág s a Természet hatalmas valóságai felé: s én észre sem vettem, hogy kezdek két lábbal lépni a Világba. Végül mindent csakis az Egyetemes távlataiban tudtam szeretni.

Lássuk csak, hogyan is történt.

2. Megjelenik az Egyetemes

Ismétlem: el akartam érni és át akartam ölelni azt a „szilárdságot”, ami felé születésemkor kapott Teljesség-vágyam hajtott. Tehát hogy elérjem az Anyag lényegét, tudatos életemnek mindjárt a kezdetén főleg arra törekedtem, hogy a leghatározottabb vonalú, legjobban sűrített, legsúlyosabb formáit keressem ennek a lényegnek. E próbálkozások során persze ahhoz ragaszkodtam, amit akkor a Szubsztanciák királyának tartottam (az én esetemben a Vas volt ez a király). De világosan arra törekedtem, hogy ezt az értékes valamit a lehető leghatározottabb és *legtömörebb* kontúrjaival ragadjam meg.

De mert már „a Kövek” világa kezdett vonzani, ezért lelki életem mélyén valami végérvényesen kezdett nagyra tárnulni.

A Fém (amennyire tizéves koromban ismerhettem) gyártott és darabos tárgyakhoz akart odaláncolni. A Kövek Világa viszont már „planetáris” irányban, az egész bolygóra terjedő távlatok felé terelt. Felvillant bennem „a Dolgok Alapszövetének” képe. S az a bizonyos nagyszerű Szilárdság, amit eddig a Keményben és a Sűrűben kerestem, most már — finom valóságként — a mindenütt szétáradó Femi adottságnak irányában kezdett mutatkozni. S ennek éppen az adott romolhatatlanságot, hogy mindenütt megtalálhattam.

Azt hihetné valaki, hogy később, amikor lelkes odaadással és sikerrel foglalkoztam Geológiával, talán csak tudományos karrierre pályáztam. Igazában viszont nem történt más, csak olthatatlan vágyam űzött, hogy megtartsam kapcsolatomat (*egyesítő kapcsolatomat*) a létezők valamiféle egyetemes gyökerével vagy

anyaméhével. Ez aztán egész életemen át ellenállhatatlanul vitt a nagy vulkanikus tömegek s a szárazföldi alaprétegek tanulmányozásához (még a Paleontológia kárára is).

Bizonny igaz, hogy lelki fejlődésem legmagasabb csúcspontján is mindig csak Anyag-óceánban fürödve érezném jól magamat...

A Szilárd Állandóság megérzéséből kiindulva ébredt fel bennem és tárult ki a Minden uralkodó és győztes Érzéke.

Emlékeim között, életemnek mintegy húsz évén végighúzódva, világosan látom ennek a mély átalakulásnak szakadatlan nyomait (a középiskolába lépésemtől angliai, Hastings-i teológus-korom kezdetéig). Majd elmondom, hogy ebben az időszakban talán változhatott titkos boldogságom anyagi tárgya, ahogy korban elő-rejutottam. Sőt jelentős szakítás is történt életemben, amikor szerzeteséletre vállalkoztam. De most már látom, hogy ezek a különféle események csak másodlagos hullámok voltak annak a mélyből fakadó áramlásnak felszínén, amit a Kozmikus Érzékre és Kozmikus Életérzésre virradásom jelentett. Hatalmas belső folyamat volt ez, melynek során lassan-lassan meghódított, átítatott és tökéletesen újraöntött valami pszichés metamorfózis ereje. Ezt a lelki átalakulást pedig hathatósan táplálta a kamaszkorba lépésemkor fölszabadult legtisztább energia.

Nehéz volna földidézmem vagy legalábbis megértetnem annak a bonyolult történetnek részleteit, ahogyan életemnek ebben a szakaszában alakultak és kezdtek összefonódni azok a különféle szálak, melyekből számomra egy szép napon az egyetemes Alapszövet formája szövődött eggyé.

Viszont elemzésemnek ezen a pontján fel kell sorolnom azokat a főbb „lombzat-metszeteket”, melyeknek fokozatos egyéni kibontakozása vagy lombkoronává növekedése akkoriban hozzájárult, hogy kirajzolja Mindenség-Érzékem vezérfonalait.

Persze, mindenekelőtt: érzékem a Geológiai iránt („a Földi” szeretet), amely az egész épületnek szilárd és állandó magva. Főhelyen az Anyag-Anyag: az, ami az Asványban és a Sziklában jelenik meg. A Teljesség-érzéknek erről az alapvető és kezdeti módozatáról főntebb beszéltem már, s ezért nem kezdem újra elemezni. De pszichés fejlődésem sorsdöntő fordulóit nem tudnám megértetni, és nem követném jól állomásait, ha ismét nem hangsúlyoznám: lelki embriogenezisemben véges-végig tengelyként és változatlanul ott találok szenvedélyes szeretetemet és tudásomjamat „a Kövek” iránt.

Tehát életem tizedik és harmincadik éve között érdeklődési körömnek és féltve őrzött örömeimnek központjában mindig s egyre határozottabban uralkodott az a kapcsolat, amely „a szilárd állapotú” Kozmikushoz fűződött. De körülötte, mint egy járulékosan, már születni kezdett a Növényvilág és az Állatvilág felé vonzó érdeklődésem. Lelkem mélyén pedig (ennek az életszakaszomnak végén) egy szép napon megtettem első lépéseimet azoknak a kevésbé tapintható (de mily izgatón csodás!) nagyságrendeknek a szentélyébe, melyeket a Fizika kutatómunkája hoz napvilágra. Mindenfelől az Anyag, az Élet és az Energia: belső látásom és lelki boldogságom hármasszövege.

Gyermekkoromban igen zavart és kiábrándítóan hatott rám az élőlények Világa, mert igen törekenynek mutatkoztak. (Erre majd visszatérek, amikor az Emberről fogok beszélni.) Egrészt éreztem, hogy a „Teljesség-Érzéke”, ez az állandó serkentő, kétségtelenül vonz a Növények és az Állatok felé. Könnyen megismertem őket: a falusi élet s apám természettudományos hajlama irányította felénk első lépéseimet. Másrészt viszont szerettem volna igazolni önmagamnak, hogy miért is váltanak ki bennem érdeklődést ezek az oly botrányosan állhatatlan, esendő és pusztulásra ítélt létezők, mint amilyen egy virág vagy egy rovar. (Ha nem akadt más, hát a nagyon törekeny lepkéknél többre becsültem a Rovarokat, minél nagyobb volt a szarvuk s minél robusztusabb a testük...) Megalkottam hát magamnak (vagy önmagamban fedeztem föl?) néhány, nekik megfelelő titokzatos értéket. Ezeknek az értékeknek lélektani szerepe talán nem tűnik fel azonnal. Pedig ugyanazt az erős belső kielégülést váltották ki bennem: a Szilárd és a Változatlan helyett most már az Új és a Ritka boldogított. Ezt annyira eltúloztam, hogy (zoológiában és paleontológiában) éveken át „új fajokat” kutattam (ma már mosolygok ezen), s ez lett belső életem egyik legfontosabb tartópillére. Meg kell vallanom: csuszamlós talaj volt, s rajta csaknem a gyűjtemények és a bíbelődő címkézgetés útvesztőjébe siklottam. De ott volt már, uralkodott bennem az Egyetemes megérzése; s ez — még ha igen szép díszpéldányokat kezemben tartva éledegettem is — csak annyit engedett meg, hogy lelkem mélyén csakis annak a

legbenső (vagy legalábbis ilyenek képzelt) kapcsolatnak örüljek, amelyet később a „Bioszférához” fűző kapcsolatomból jelentett. Az említett félrecsúszástól később megóvott az a döntő hatás is, amit — kedvező pillanatban — a Fizikával s a fizikusokkal való találkozásom váltott ki szellememben.

Csak három évem át Jerseyben, aztán ismét három évem át Kairóban (1906—1908) tanulmányoztam (amennyire tehettem) és tanítottam (amely kevésbé rosszul csak sikerült) elég elemi fokú Fizikát: a Kvantum-elmélet, a Relativitás-elmélet, meg az Atom-szerkezet ismerete előtti Fizikát. Ez annyit jelent, hogy ezen a téren szakmailag csak „profán” vagyok, vagyis műkedvelő. S mégis: meg sem tudnám mondani, hogy éppen az elektronok, az atommagok, a hullámok világában mennyire jól érzem magam, „otthon vagyok”. teli tüdővel lélegzem... A Szilárd, a Teljes, gyermekálmaim Egyetlené, Lényegese: ezt találtam meg a hatalmas kozmikus valóságokban (Tömeg, Mágneses Indukció, Hősugárzás, Görbék stb.): bennük a Dolgok Alapszövege vég nélküli eleminek s ugyanakkor folyton új mértani formákba foghatóknak mutatkozik tapasztalatunk számára... Bizony, ebben a titokzatos Gravitációban találtam meg éppen azokat az „ősmintákat”, amelyek (mindjárt beszélek róluk) ma is arra szolgálnak, hogy — még a Krisztusi világában is — kifejezem magamnak lelkem legmélyét. (Huszonhét éves koromban naivul elhatároztam, hogy valamikor a Vonzódás titkát fogom megfejteni.)

Az Állatok Világa s az Erők Világa között ott volt szilárd alapként a Kövek Világa. Erősen összekapcsolódó együttes volt. Néha gazdag kárpithoz hasonlított, máskor meg éltető atmoszférához. S erre zuhant rá lelkemben az első titkok kapuját feltáró hullám: Kelet. Megsejtettem s mohón szívtam magamba illatát. Egyelőre nem népeit és történetét vizsgáltam (ez ekkor még nem érdekelt), hanem fényét, növényeit, állatvilágát és sivatagjait... Huszonnyolc éves korom táján ilyen volt az az első zavaros lelki komplexus, aminek ölen erjedt a Világmindenséghez kötő szenvedélyes szeretetem. De még nem jutott odáig, hogy egészen tiszta lángra lobbanjon bennem.

Pedig igazán holtpontra jutottam a Kozmikus Életre virradásom folytán. S nem is vettem észre. Nem is kerültem volna ki a kátyúból, ha új erő vagy új fény nem lép közbe. Mert csakugyan holtponton álltam. Vagy inkább ezt mondhatnám: valami bűvös hajlam csalogatott, hogy a panteista Lelkiség alsó (banális és könnyelmű) formája felé sodródjam: a szétfolyást és felolvadást valló Panteizmus irányába. Ezt duruzsolta bennem egy ismeretlen: ha az első hívó szó, amit meghallottam, csakugyan az Anyagtól jön, hát akkor miért ne keresném az Anyag lényegét, „szívét” éppen abban az irányban, ahol minden dolog „ultra-materializálódik”, végképp anyagivá lesz? — vagyis éppen a hihetetlenül egyszerű és mindent elborító valóságok oldalán, amiket minap tárt elém az Energia Fizikája s az Éter Fizikája (ahogy akkoriban még mondogatták). Más szóval: ha ki akarok szabadulni a Sokféle kérlelhetetlen törekénységéből, miért ne ütnék tanyát a Sokaságnál is mélyebb ponton, szinte alatta?

Alattomosan így vert bennem gyökeret a Tapintható közös alapja felé vonzó érdeklődés és minden mást megelőző vágy, teljesen keleti formában, tudományos mázzal átfestve. Az a Tapintható kezdett vonzani, ami minden elemnek Eleme, minden szubsztancia Hordozója. Ha felolvadunk és felszívódunk, akkor majd közvetlenül ragadjuk meg ezeket az elemeket és szubsztanciákat, még eminnen, minden meghatározottság előtt és minden forma nélkül...

A Világ olyan birtoklása ez, hogy passzív módon veszünk el és oszlunk szét egy parttalan Alaktalanban. A „centrifugális egyesülés” útja ez, „a központtól egyre távolodó s elszakadó egység formája”, melyet az elnyújtózás és szétlazulás vágya éltet: eloszlni s feloldódni a teljes Szféra távlatában és egybefolyó szűrkeségében. Eljutni minden többféleségnél mélyebbre, és minden egyedi jelleg alá...

Hogy Mindenné legyek, olvadjak egybe mindennel.

Mint annyi hindu költőt és szemlélődőt, engem is föltétlenül ehhez a misztikus gesztushoz sodort volna az a velem született csillapíthatatlan vágy, hogy Más-hoz eljutva érjek el teljességet. Nem azt mondom, hogy másokhoz, hanem a Más-hoz elérkezve... De éppen a kellő időben — nem tudom honnan előbúvó csiraként — visszhangra talált bennem az Evolúció eszméje.

(Folytatjuk)

REZEK ROMÁN fordítása